

– розвинути підприємництво в галузі поводження з відходами;
– підвищити міри відповідальності посадових осіб за реалізацію програм – ми, як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Ми повинні зрозуміти, що нове покоління повинно міркувати екологічними мірками, вимірюючи кінцевий успіх не фінансовою вигодою, а якістю навколишнього середовища.

Висновки

Результати дослідження наведені у статті, дозволяють зробити такі висновки:

- в Україні за багаторічний період розвитку сформувалась значна кількість відходів, які з кожним роком продовжують накопичуватися, та забруднювати навколишнє середовище;
- екологічна безпека держави має бути впроваджена у всі сфери життєдіяльності людини. Вона повинна надати орієнтацію на збереження природного середовища, впровадження сучасних технологій, які б забезпечили економне використання ресурсів, їхню повторну переробку та використання.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт ДСТУ–2195–93 [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: http://greenart.org.ua/files/dstu_2195-99_%28gost_17.9.0.2-99%29ohorona_prirodi.pdf
2. Класифікатор відходів ДК 005–96 [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://tc.nusta.com.ua/dkpku/dgerela/225.htm>
3. Правила приймання стічних вод підприємств у комунальні та відомчі системи каналізації населених пунктів України Документ з0403–02, поточна редакція – Прийняття від 19.02.2002 [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0403-02>

4. Дотримання екологічних прав в Україні – 2006. / Під ред. О. Степанка / Екологічно–гуманітарне об'єднання «Зелений світ». – Харків: «Права людини», 2007. – 212 с.

5. Закон України «Про відходи» Документ 187/98–вр, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.10.2014, підстава 1697–18 93 [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>

6. Oxford University Press [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/waste>

7. Статистичний збірник «Регіони України» (2 частини) 2013 рік [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm

8. Каправнов С.В. Грунт, відходи і здоров'я людини / С.В. Каправнов, В.М. Шуліка. – Луганськ: Янтар, 2010. – 488 с.

9. Довга Т.М. Класифікація побутових відходів як передумова ефективності їх рециклінгу в Україні / Т.М. Довга. // Економічний часопис. – 2011. – №5–6. – С. 50–53.

10. Класифікація радіоактивних відходів в Україні: наближення до міжнародних стандартів [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: http://urps-notice.blogspot.com/2010/08/blog-post_19.html

11. Савицький В.М., Хільчевський В.К., Чунарьов О.В., Яцюк М.В. Відходи виробництва і споживання та їх вплив на ґрунти і природні води: Навчальний посібник / За ред. В.К. Хільчевського. – К.: Видавничо–поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 152 с.

12. Інтерактивна мережева енциклопедія Вікіпедія [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

13. Екологія життя [Електрон. ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eco-live.com.ua/content/book/41-osnovn%D1%96-tekhnogenn%D1%96-zabrudnyuvach%D1%96-i-metodi-%D1%97kh-kontrolyu>

С.С. КЛЮЧКА,

начальник відділу аудиту госпрозрахункових установ,

Департамент внутрішнього фінансового контролю та аудиту виконавчого органу Київської міської ради (КМДА)

Ідентифікація сутності фінансового контролю

Стаття присвячена вивченню різних підходів до трактування сутності фінансового контролю. Автор робить висновок, що поняття «фінансовий контроль» поєднує в собі категорії «фінанси» і «контроль». Доведено необхідність застосування системного підходу до визначення категорії «фінансовий контроль», що сприятиме уточненню категоріально–понятійного апарату в системі контролю. Автором наведено уточнене бачення дефініції «фінансовий контроль».

Ключові слова: фінанси, контроль, фінансовий контроль, перевірка, доцільність, витрати.

С.С. КЛЮЧКА,

начальник отдела аудита хозрасчетных учреждений,

Департамент внутреннего финансового контроля и аудита исполнительного органа Киевского городского совета (КГГА)

Идентификация сути финансового контроля

Статья посвящена изучению различных подходов к трактованию сути финансового контроля. Автор делает вывод, что понятие «финансовый контроль» объединяет в себе категории «финансы» и «контроль». Доказана необходимость применения системного подхода к определению категории «финансовый контроль», что будет способствовать уточнению категорийно–понятийного аппарата в системе контроля. Автором представлено уточненное определение дефиниции «финансовый контроль».

Ключевые слова: финансы, контроль, финансовый контроль, проверка, целесообразность, расходы.

S. KLIUCHKA,

head of Auditself–financing institutions, the Department of internal financial control and audit of the Kyiv City Council (KSCA)

Identification of essence of financial control

The article is devoted to the study of different approaches to the interpretation of the nature of financial control. The author concludes that the concept of «financial control» combines the categories of «finance» and «control». The necessity of a

systematic approach to the definition of the «financial control», which will help clarify categorial–conceptual apparatus control system. The author presented his own vision of the definition of «financial control».

Keywords: finance, control, financial control, audit, feasibility, costs.

Постановка проблеми. У сучасних умовах кризи державних фінансів, що проявляється в нестачі державних фінансових ресурсів для повного виконання соціально–економічних завдань, зростає роль фінансового контролю. Адже ні в кого не викликає сумнівів щодо необхідності функціонування ефективної системи управління державними фінансами, невідмінною складовою якої є контроль за ефективним використанням фінансових ресурсів та активів країни. На сьогодні визнано, що існує необхідність розвитку системи державного фінансового контролю з огляду на об'єктивну потребу створення відповідної протизагрози існуючим загрозам у фінансовій системі, зокрема щодо зменшення обсягів та кількості бюджетно–фінансових зловживань та злочинів; покращення рівня фінансової дисципліни у використанні бюджетних коштів; забезпечення надходжень до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів в контексті змін до бюджетного та податкового законодавства; посилення відповідальності учасників бюджетного процесу та ін.

Вдосконалення системи фінансового контролю в Україні може стати запорукою ефективного функціонування державних фінансів, зокрема дотримання економічної безпеки держави, досягнення фінансової самодостатності регіонів, секторів і галузей економіки, збільшення захищеності фінансово–економічних інтересів громадян і суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблематикою фінансового контролю в усіх його проявах займалися такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Р. Адамс, А. Аренс, О. Барановський, І. Басанцов, М. Білуха, Дж. Бейлі, В. Бессарабов, В. Бурцев, Н. Виговська, Дж. Ваттс, М. Васильєва, О. Гетманець, В. Гулько, О. Жадан, Д. Ірвін, О. Курнікіна, А. Мартинов, П. Мельник, Е. Мних, Дж. Робертсон, В. Симоненко, С. Степашин, Дж. Стігліц, І. Стефанюк, В. Федосов, В. Шевчук, Н. Шевченко, С. Шохін, Д. Хан та ін. Упродовж минулих років проводилося багато заходів з обміну досвідом із закордонними експертами щодо поліпшення державного фінансового контролю в Україні, але неможливо реформувати систему контролю без наукового обґрунтування.

Метою статті є аналіз здобутків науковців в літературних джерелах, присвячених питанням фінансового контролю та удосконалення понятійного апарату фінансового контролю.

Виклад основного матеріалу. Поняття «фінансовий контроль» поєднує в собі категорії «фінанси» і «контроль». Фінанси на сучасному етапі виступають головним економічним фактором впливу на формування ринкових відносин в Україні, подолання кризових явищ у суспільному розвитку. Вони виступають ефективним знаряддям державної політики, спрямованою на забезпечення життєдіяльності суспільства, і насамперед процесів розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними верствами населення, окремими господарськими структурами і територіями; усунення вад ринкових механізмів щодо розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами; заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці; антициклічного регулювання економіки; підтримання рівня зайнятості; економічної безпеки держави.

Становлення і розвиток фінансів були одночасно становленням і розвитком фінансового контролю. Існування фінансового контролю зумовлюється об'єктивним характером фінансів. Виходячи з функцій, що виконують фінанси, їх можна розглядати як інструмент розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту і створення на цій основі грошових доходів і грошових фондів. Однак грошові доходи і грошові фонди створюються і використовуються не автоматично, а під впливом складних економічних відносин. Цим і обумовлена об'єктивна необхідність фінансового контролю як одного з елементів управління фінансами (поряд із фінансовим плануванням і прогнозуванням, обліком, а також фінансуванням).

Ми погоджуємося з визначенням фінансів, яке подано в підручнику О.О. Василика, згідно з яким фінанси – це економічна категорія, що відображає створення, розподіл і використання фондів фінансових ресурсів для задоволення потреб господарської діяльності, надання різноманітних послуг населенню з боку держави, забезпечення виконання державою її функцій [5, с. 7]. Фінансова безпека та самостійність – головна умова ефективного управління фінансовими ресурсами і його фінансовими відносинами.

Щодо категорії «контроль», то в перекладі з англійської мови слово control може використовуватись для позначення стану управління, керівництва, регулювання, розпорядження, панування, насилля, влади [13, с. 170].

Водночас І.В. Ващенко з'ясувала таке походження терміну «контроль»: він бере свій початок від латинських *cola* – згорток паперу із записами, документ та *contra* – протиставлення, яке висувається проти тверджень, що містяться в цьому документі. При цьому вона зазначає, що контрольованим будь–який процес є лише в тому разі, коли ми маємо можливість змінювати його поточні параметри в такому напрямі, щоб вони співпадали з нашим уявленням про бажаний перебіг цього процесу. І хоча, на її думку, поняття «контроль», «порівняння», «аналіз», «спостереження», «управління», функціонально пов'язані між собою, вони все ж таки принципово відрізняються одне від одного. Контроль не є просто складовою процесу управління, він у певному розумінні є його альтернативою [6].

У цілому контроль є процесом формування інформації про відхилення у стані об'єкта, що спостерігається, від установленого еталона за умови можливості регулювати, змінювати чи блокувати об'єкт, для усунення виявлених відхилень і обмеження негативних подій у процесі досягнення цілей діяльності в межах законодавства і оптимальних ризиків [10].

На нашу думку, з огляду на поступальну «фінансизацію» суспільних відносин, зростання місця і ролі фінансів у забезпеченні безпеки держави, ефективного функціонування господарюючих суб'єктів і фінансового добробуту домогосподарств все більшої уваги заслуговує поглиблене дослідження проблематики саме фінансового контролю.

Взагалі, фінансовий контроль ми можемо розглядати двоюко, оскільки, з одного боку, він є однією із завершальних стадій управління фінансами, а з іншого – виступає необхідною умовою ефективності управління фінансами. Складність розуміння

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

ня сутності фінансового контролю обумовлена складністю самої категорії фінансів, оскільки так само як фінанси є основою будь-якої сфери суспільної діяльності і в той же час відбиває їх матеріальну результативність, так і фінансовий контроль є як би лакмусовим папером, на якому реально виявляється весь процес руху фінансових ресурсів, починаючи від стадії формування фінансових ресурсів, необхідних для початку здійснення діяльності в будь-якій сфері, і закінчуючи одержанням фінансових результатів цієї діяльності.

Практика проведення фінансового контролю ґрунтується на використанні фінансів як економічної категорії, що є вираженням пізнання і практичного застосування закономірностей суспільного розвитку. Участь фінансів у всіх стадіях відтворювального циклу визначає необхідність і значення фінансового контролю у процесі відтворення як важливого інструменту дотримання пропорцій в економіці і досягнення її збалансованості з урахуванням відносної самостійності руху фінансових ресурсів і матеріальних цінностей, що породжує між ними певні протиріччя.

У більшості наукових джерел соціалістичного періоду фінансовий контроль визначається як одна зі сфер, ланок, форм, галузей контролю за суспільним виробництвом і розподілом продуктів [9, с. 8–9]. У цей час характерним є також ототожнення фінансового контролю з контрольною функцією фінансів [17, с. 43; 18, с. 98].

На думку М.С. Малеїна, фінансовий контроль слід розглядати як діяльність фінансових, кредитних і господарських органів, що регулюються нормами права, спрямовану на забезпечення фінансової, бюджетної, податкової, кредитної, розрахункової і касової дисципліни у процесі виконання планів і яка полягає у перевірці законності, обґрунтованості і раціональності грошових затрат [12, с. 103].

У подальших працях, виданих після так званої перебудови, простежується в переважній більшості ототожнення фінансового контролю з контрольною функцією фінансів [1, с. 24] чи визначається як елемент системи управління, що забезпечує зворотний зв'язок [15, с. 128].

Слід звернути увагу на важливість контролю як засобу, що забезпечує зворотний зв'язок. Зворотний зв'язок проявляється в тому, що результати впливу контролю на об'єкт управління використовуються не лише для прийняття конкретного рішення по даному об'єкту, але також і для корегування самого управління, здійснення його стратегії і тактики. В загальному вигляді зворотний зв'язок можна представити такою схемою (див. рис.).

Досліджуючи сутність фінансового контролю, слід також відмітити, що він є важливим знаряддям дотримання всіх основних пропорцій у розширеному відтворенні.

Будь-яке порушення в параметрах формування і використання фондів фінансових ресурсів незалежно від ступеня порушення впливає у тій чи іншій мірі на пропорції відтворення. Саме тому правомірно при визначенні сутності фінансового контролю вказувати на пряму залежність збереження встановлених пропорцій від проведення фінансового контролю за формуванням і використанням різних фондів фінансових ресурсів.

Величина фондів фінансових ресурсів, створення вартісних пропорцій, досягнення збалансованості залежать від багатьох факторів. Здійснення фінансового контролю не обмежується констатацією факту щодо обсягу таких фондів порівняно з планами чи прогнозами. Фінансовий контроль включає в себе аналіз їх обґрунтованості, що зумовлює необхідність дослідження всіх причин і факторів, що впливають на величину фінансових ресурсів. Ця обставина, свою чергою, виводить фінансовий контроль за рамки тільки контролю за обґрунтованістю формування і використання фондів фінансових ресурсів.

На думку Е.О. Вознесенського, фінансовий контроль є однією з форм контролю проблем за всіма стадіями розширеного соціалістичного відтворення, важливою ланкою державного контролю за виробництвом і розподілом суспільного продукту, використанням матеріальних і грошових засобів, що належать суспільству [8, с. 39].

Фінансовий контроль виступає як результат практичного використання державою контрольних функцій фінансів, тобто внутрішньо властивої їм риси – можливості служити засобом контролю за виробництвом, розподілом і використанням сукупного суспільного продукту і національного доходу, хоча і зазначав, що однозначно трактувати поняття «контрольна функція фінансів» і «фінансовий контроль» не можна.

Фінансовий контроль, як стверджував Ю. Воронін [9, с. 19–20], слід розглядати як регульовану правовими нормами діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування по перевірці формування, розподілу, цільового, ефективного і раціонального використання фінансових ресурсів держави і органів місцевого самоврядування, використання державної і муніципальної власності у відповідності з діючим законодавством з метою виявити і попередити недоліки в роботі підконтрольних об'єктів.

Тобто дане визначення повністю виключає можливість здійснення фінансового контролю безпосередньо суб'єктами господарювання, громадянами або приватними фірмами і аудиторамі, які не відносяться до державних органів, чи до органів місцевого самоврядування.

Фінансовий контроль як елемент системи управління фінансами розглядає О.Д. Василик та визначає його як особливу сферу вартісного контролю за фінансовою діяльністю

Зворотний зв'язок фінансового контролю у суб'єктів господарювання

Складено автором за [4].

всіх економічних суб'єктів (держави, регіонів, підприємств та організацій), дотримання фінансово-господарського законодавства, доцільності витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій [5].

За визначенням Л.А.Савченко, фінансовий контроль – це діяльність державних органів і недержавних організацій, наділених відповідними повноваженнями, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів держави [14, с. 26].

Слід зауважити, що ряд науковців визнавали не фінансовий, а фінансово-господарський контроль, який, на їхню думку, досліджує фінансово-господарську діяльність підприємства у сфері виробництва, обміну й споживання суцільно необхідного продукту [1, с. 25; 2, с. 27].

Різні підходи до визначення поняття і сутності фінансового контролю мають місце і в теперішній час. Зокрема, О.А. Шевчук під фінансовим контролем розуміє регламентовану чинним законодавством і установчими документами діяльність державних, регіональних, галузевих органів, громадськості, саморегульованих організацій, суб'єктів господарювання за правильністю фінансового планування, обґрунтованістю, повнотою і своєчасністю надходжень до фондів грошових коштів, а також законністю і ефективністю їх використання [20]. На думку І. Стефанюка, фінансовий контроль – це система активних дій, що здійснюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та громадянами України по стеженню за функціонуванням будь-якого об'єкта управління в частині утворення, розподілу та використання ним фінансових ресурсів з метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення і блокування в ній відхилень, що перешкоджають законному і ефективному використанню майна та коштів, розширеному відтворенню виробництва, задоволенню державних, колективних та приватних інтересів і потреб, та удосконаленню управління економікою [16, с. 76].

Висновки

Загалом, проаналізованим визначенням поняття «фінансовий контроль» бракує цілісності, конкретизації форм, інструментів і методів його здійснення; здебільшого ігнорується потреба у з'ясуванні ефективності використання коштів, майна тощо.

На наш погляд, під фінансовим контролем слід розуміти регламентовану чинним законодавством діяльність державних, регіональних та галузевих органів за дотриманням фінансової дисципліни, правильністю планування, обґрунтованістю, повнотою і своєчасністю надходжень до фондів грошових коштів, а також законністю та ефективністю їх використання.

Список використаних джерел

1. Белобжецкий И.А. Финансово-хозяйственный контроль и новый хозяйственный механизм / И.А. Белобжецкий. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 256 с.

2. Білуха М.Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту / М.Т. Білуха. – К.: Вища школа, 1994. – 364 с.

3. Будагова Н.В. Развитие предварительного и текущего контроля исполнения федерального бюджета в России: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Н.В. Будагова. – М., 2014. – 25 с.

4. Бутко А. Внутрішній фінансовий контроль у системі фінансово-господарського контролю держави / Бутко А., Марченко Б. // *Фінанси України*. – 2003. – №8. – С. 127–136.

5. Василік О.Д. Державні фінанси України: підручник / О.Д. Василік, К.В. Павлюк. – Центр навчальної літератури, 2003. – 608 с.

6. Ващенко І.В. Державний фінансовий контроль та його вдосконалення у трансформаційній економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / І.В. Ващенко. – К., 2005. – 22 с.

7. Виговська Н.Г. Развитие системы финансового контроля в Украине: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра экон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Н.Г. Виговська – К., 2010. – 32 с.

8. Вознесенский Э.А. Финансовый контроль в СССР / Э.А. Вознесенский. – М.: Юридическая литература, 1973. – 134 с.

9. Воронин Ю. Государственный финансовый контроль в социальной сфере / Ю. Воронин // *Экономист*. – 2001. – №1. – С. 16–23.

10. Курныкина О.В. Модернизация системы контроля в кредитных организациях: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / О.В. Курныкина. – М., 2011. – 46 с.

11. Лин Я.І. Теоретичні основи сутності державного фінансового контролю / Я.І. Лин // *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. – 2011. – №1. – С. 284–288.

12. Малейн Н.С. Кредитно-расчетные правоотношения и финансовый контроль / Н.С. Малейн. – М.: Наука, 1964. – 152 с.

13. Мюллер В.К. *Англо-русский словарь* / В.К. Мюллер. – М.: Советская энциклопедия, 1971. – 912 с.

14. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: монографія / Л.А. Савченко – Ірпін, Академія державної податкової служби України, 2001. – 407 с.

15. Слав'юк Р.А. *Фінанси підприємств: навч. посібник* / Р.А. Слав'юк. – К.: ЦУЛ, 2002. – 460 с.

16. Стефанюк І.Б. Державне управління і фінансовий контроль / І.Б. Стефанюк // *Фінанси України*. – 1999. – №8. – С. 76–89.

17. *Финансы и кредит СССР* [под ред. Е.В. Коломина]. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 277 с.

18. *Финансы социалистического общества* [под ред. Н.В. Гаретовского]. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 310 с.

19. Шевчук О.А. Державний фінансовий контроль в управлінні фінансами / О.А. Шевчук // *Вісн. Кам'янець-Подільськ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка*. – Вип. 4. – Кам'янець-Подільський: Абетка, маркет, 2011. – С. 343–345. – [Серія «Економічні науки»].

20. Шевчук О.А. Державний фінансовий контроль: питання теорії та практики: монографія / О.А. Шевчук. – К.: УБС НБУ, 2013. – 431 с.